

Гендерна рівність – запорука розвинутого суспільства

Рівноправна участь жінок і чоловіків у всіх сферах життєдіяльності суспільства та держави є важливою умовою й гарантією утвердження демократії в Україні та запорукою її європейської інтеграції. Формування та регулювання державної політики з утвердження гендерної рівності здійснюється у відповідності з міжнародними зобов'язаннями і законодавством України.

Діючі механізми та інструментарії забезпечення гендерної рівності в Україні досі залишаються недосконалими. Це не дозволяє значною мірою протидіяти гендерній нерівності, викоринити існуючі стереотипи щодо ролі жінок і чоловіків у суспільстві, а також у повному обсязі досягти цілей державної політики щодо створення умов для реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків. Гендерна нерівність спричиняє загострення політичних, соціально-економічних, культурних та інших проблем у суспільстві.

У Декларації тисячоліття, Цілях розвитку тисячоліття та інших документах, які містять у собі результати глобальних та локальних досліджень та аналіз ситуації у світі, а не тільки в окремих регіонах, робиться наголос на тому, що суттєве та стабільне зменшення бідності залежатиме від політичного бажання протистояти системним порушенням прав жінок та дівчат, які становлять половину населення людства. Бідність, таким чином, розглядається на глобальному рівні не просто як соціальна або економічна проблема, але й проблема національної безпеки.

Водночас, бідність – це не просто актуальна, але й кричуща проблема для України. Заробітна плата жінок майже на третину менша ніж чоловіків, за офіційними статистичними даними рівень заробітної плати жінок становить близько 73 % заробітної плати чоловіків, безробітних жінок значно більше ніж безробітних чоловіків. Як наслідок, – набагато нижчий рівень пенсій. Допомога по нагляду за дітьми, інвалідами, хворими набагато нижча навіть прожиткового мінімуму. Жінка працює фактично на 4-6 годин більше ніж чоловік, проте праця у домашньому господарстві не враховується як продуктивна.

Тому потрібно визнати, що становлячи більшу частину населення України, жінки більше представлені й серед бідних та незахищених. Хіба це не обґрунтування необхідності проведення виваженої гендерної політики в державі!? І гендерна політика має бути спрямована не на створення та формування нових пільг, а на формування умов для подолання незахищеності та викоринення при цьому інших форм дискримінації. Вона має розглядатися на сучасному етапі в контексті зменшення та подолання бідності.

Разом з тим, дуже загострилися проблеми чоловіків. Чоловіче безробіття зростає швидшими темпами, ніж жіноче. Тривалість життя чоловіків на 12 років менша. Такі хвороби, як туберкульоз, алкоголізм, наркоманія, і таке явище, як суїцид, панують переважно в чоловічому середовищі.

Гендерний аналіз українського суспільства дає змогу виявити так звані проблемні зони, які потребують активного втручання з боку держави та суспільства, і є відправними пунктами процесу формування гендерної політики. Проблемні зони гендерної рівності (нерівності) через призму становища жінок у суспільстві були визначені в документах IV Всесвітньої конференції ООН зі становища жінок (1995 р.). Серед них для України найгострішими вчені та політики називають сферу зайнятості, політичну сферу, охорону здоров'я, проблеми освіти, гендерне насильство, проблеми торгівлі людьми, становище жінок з особливими потребами та жінок, що виховують дітей-інвалідів.

Поняття гендеру, гендерної політики.

Сучасне людство є свідком значних змін, що відбуваються в світі. Це зміни у сфері політики і державного управління; зміни у соціальній, культурній і релігійній сфері; а також значні зміни в економічному житті суспільства. Адже ми живемо в епоху переходу до постіндустріального суспільства, коли на перший план виходить не фізична праця, а рівень знань, інформаційні технології. Тому стає очевидним, що творці усіх змін, що відбуваються, – чоловіки і жінки – не можуть не відчувати, що змінюються самі. Отже, все це зумовило потребу запровадження такої політики, яку можна було б застосовувати для опису всіх перетворень в суспільстві та державі, оскільки саме на них якраз впливають особистості чоловіка і жінки та їхні відносини. Такою стала гендерна політика. *Гендерна політика* – це система цілеспрямованих взаємопов'язаних заходів, спрямованих на вирішення гендерних проблем і досягнення гендерної рівності. Першим таким заходом стало прийняття Закону про забезпечення рівних прав і можливостей жінок і чоловіків, який з 1 січня 2006 року вступив у силу. Закон покликаний досягти рівності статей у всіх сферах життя і забороняє всіляку дискримінацію за статевою ознакою.

В англійській мові для означення статі людини використовується два слова: «sex» і «gender». Перше означає саме «стать» людини як набір сексуально-біологічних характеристик (генетичних, анатомічних, фізіологічних). Друге поняття увійшло у вжиток із психології та соціології і означає соціально-рольовий статус людини (соціальні можливості кожної статі в освіті, професійної діяльності, доступ до влади, сімейні ролі та ін., особливості соціальної поведінки, стилю життя та способу мислення). Якщо ми кажемо «стать» чи «біологічна стать» – ми маємо на увазі фізичні та фізіологічні відмінності чоловіка та жінки, якщо використовуємо термін «гендер» чи «соціальна стать» – то говоримо про психологічні, соціальні та культурні особливості між чоловіком та жінкою. Гендер стосується не тільки чоловіків та жінок як окремих індивідів, а й характеризує відносини поміж ними як соціально-демографічними групами та гендерні відносини в цілому – те, як реалізуються соціальні ролі жінок і чоловіків, дівчаток та хлопчиків, як вони соціально вибудовуються.

Термін «гендер» ввела у соціологію американка Енн Оклі: у 1972 році вийшла її книга «Sex, Gender and Society» («Стать, соціальна стать і

суспільство»). Гендер як соціологічне поняття знадобилося для того, щоб продемонструвати різницю між біологічною статтю людини (статтю як природженою даністю, незмінною) і статтю як набором соціально обумовлених особливостей статусу та поведінки жінок та чоловіків, які сформовані під впливом суспільства і можуть бути змінені. Поштовх для появи такого терміну надали етнографи, які, вивчаючи первісні культури острівних народів, відкрили в ХХ ст. племена, де ролі чоловіків і жінок були абсолютно не схожі на звичайні для тогочасної нашої культури: жінки там були сильними, добували їжу, приймали суспільно важливі рішення, а чоловіки – піклувалися про дітей і старих, оберігали домашнє вогнище. Це дало привід замислитися: а чи дійсно стать визначає життєву стратегію з моменту народження? Інший фактор, який примусив вчених засумніватися у непорушності статі, – це наявність (хоча і невеликого відсотка) людей, у яких стать і «самовідчуття» не співпадають.

В чому полягають і кого стосуються гендерні проблеми.

Гендерні проблеми – це перш за все проблеми соціальні, тобто проблеми не тільки жінок, а й чоловіків, проблеми всього суспільства. Вони не зводяться лише до взаємовідношень фізіологічних статей і розподілу ролей у відтворенні населення.

Сутність гендерної концепції.

Соціальні відносини між статями не визначаються лише їх біологічними особливостями. На різних етапах історичного розвитку і в різних соціальних умовах ролі жінок і чоловіків визначались настільки своєрідно, що пояснити їх лише фізіологічними особливостями неможливо. Іншими словами: розрізненість в соціальних ролях набагато ширше ніж фізіологічні відмінності.

Таким чином: чоловічі і жіночі ролі у суспільстві формуються і визначаються соціально. Тому їх зміна в сторону більш справедливого розподілу ресурсів і доходів, прав і обов'язків і т.п. є способом досягнення реальної гармонії і забезпечення прав людини. Таким чином: концепція гендеру ставить у центр проблеми не жінок, а відношення між статями.

Гендерні відношення пронизують всю культуру, суспільний устрій, державні інститути, методи прийняття рішень і стиль мислення. Вони накладають потужний відбиток на мову, звичай, мистецтво, навіть на виробництво.

Процес гармонізації гендерних відносин бачиться як складова частина загальнодемократичного процесу. Але не можна розраховувати на те, що демократизація сама по собі автоматично призведе до вирішення гендерних проблем – світова практика показує, що для цього потрібні окремі зусилля.

Гендерні ролі.

Кожна особа грає багато соціальних ролей, і одними з таких соціальних ролей є гендерні ролі – тобто набір соціальних моделей поведінки для жінок та чоловіків. Вже від народження кожна людина одержує певний статус відповідно до статі, тобто суспільство в залежності від того, хто народився –

дівчинка/жінка чи хлопчик/чоловік, чекає від неї/нього певної поведінки і пропонує певний набір прав і обов'язків в суспільному і сімейному житті.

Гендерні ролі відрізняються в суспільствах з різною культурою і змінюються з часом. Історично від чоловіків і жінок суспільство очікувало виконання різних гендерних ролей. Існував гендерний розподіл праці, традиційний для патріархального суспільства: жінка – вихователька дитини, домогосподарка, доглядальниця; чоловік – батько-годувальник, захисник, здобувач засобів для існування.

В наш час для жінки стала припустимою робота поза домом, бажано сумісна з домашньою працею і внутрішньосімейними ролями, для чоловіка – працівника поза домом, лідера і керівника. Теорія гендерної рівності передбачає надання і жінкам, і чоловікам однакових можливостей реалізувати себе в різних гендерних ролях, бо тільки біологічні ролі, пов'язані з продовженням роду, закріплені природою виключно за відповідними статями.

Гендерний розподіл праці.

Всю працю соціологи умовно розділяють на продуктивну та репродуктивну. Продуктивна праця (оплачувана) – піднімає соціальний статус особи, оцінюється суспільством як «робота» в прямому сенсі слова.

Репродуктивна праця (неоплачувана) – включає в себе народжування і виховання дітей, піклування про членів родини, ведення домашнього господарства.

Традиційно вважається «природною» для жінки і, як наслідок, не помічається і не оплачується суспільством. В бідних суспільствах більшою частиною вона є трудомісткою, ручною роботою, що займає багато часу. Майже завжди репродуктивна праця є обов'язком жінок, що приводить до подвійного їх навантаження (праця «на роботі» + праця вдома).

Гендерний аналіз продуктивної/репродуктивної праці дає можливість зробити певні висновки:

- неоплачувана праця є невидимою для економіки і не враховується в економічних розрахунках;
- згідно зі звітами людського розвитку практично в усіх країнах світу жінки працюють більше, ніж чоловіки (виконують 2/3 всієї роботи у світі);
- в індустріальних країнах загальний робочий час у чоловіків розподілено так: 2/3 на оплачувану працю та 1/3 – на неоплачувану. Для жінок – навпаки.

Тому чоловіки отримують більш вагому частину прибутків та визнання їхнього економічного внеску у той час, коли праця жінок у більшості випадків репродуктивна, невизнана та залишається неоплачуваною. За даними ООН, жінки заробляють 1/10 частину всього доходу та володіють менш ніж 1/100 всієї світової власності.

В Україні ситуація не набагато відрізняється від загальної. Соціологи підраховали, що українська жінка в середньому витрачає на сімейні справи (приготування їжі, прання, придбання продуктів тощо) у 6-8 разів більше часу, ніж чоловік. Прибиранням квартири займається понад 80% жінок і лише до

20% чоловіків. Особливо різючі гендерні відмінності в бюджеті позаробочого часу. Так, приготування їжі забирає у жінок 10-12 годин на тиждень, у чоловіків – 1-1,5 години, купівля продуктів – відповідно 4 і півгодини, прання – 4 години і 15-20 хвилин тощо.

Гендер і освіта.

Професійне зростання жінки в суспільстві має свої джерела, ознаки і тенденції. Вони є визначальними в усіх сферах життя та діяльності жінки, а особливо в освіті. Часто джерелом формування особистості майбутньої жінки і її професійного кредо є сім'я та школа. Гуманізація освіти в сучасних умовах розвитку суспільства, в ідеалі, передбачає повернення школи до дитини, особливо жіночої статі, повагу її особистості, гідності, довіру до неї, прийняття її особистісних цілей, запитів, інтересів. І знову аналіз: чудові господарі класу – це дівчатка, здебільшого найкращими ученицями є також вони, найкращі редактори шкільних газет, кращі організатори колективних справ, вихователі своїх же однокласників. Прояви лідера-жінки, майбутнього професіонала, часто залишаються не поміченими, не підтриманими сім'єю, школою, позашкільним закладом, колом друзів. І тому на зламі століть відбувається переосмислення як проблем виховання молоді в цілому, так і виховання молоді генерации жінок України, що скажуть своє слово в школі й ВНЗ як обдаровані діти, а в житті – як лідери-професіонали національної системи розвитку держави й державності.

Відомо, що в освітніх організаціях серед працівників за гендерним показником переважають жінки, саме тому важливим є аспект жіночої кар'єри. Результати соціально-психологічних досліджень показують, що жінки не менш, ніж чоловіки, зацікавлені в просуванні по службі та підвищенні свого освітнього рівня, орієнтовані на престиж, заробітну платню, мають не менше почуття відповідальності. Але відомим є й той факт, що жіночій кар'єрі об'єктивно заважає природна, біологічна роль жінки, яка пов'язана з необхідністю поєднання професійних, подружніх та материнських функцій.

Засоби масової інформації і гендер.

ЗМІ грають дуже важливу роль в формуванні гендерних стереотипів та гендерних стандартів і утвердженню в суспільстві гендерної культури. Телебачення продовжує лідирувати серед ЗМІ як за показниками оперативності, швидкості донесення інформації, так і за широтою охоплення аудиторії. За даними експертів, 80% людей, що проживають в українських регіонах, отримують інформацію про загальнонаціональні події або з місцевої преси, або з новин загальнонаціональних телеканалів. Саме телеекран переважно формує уявлення про оточуючий світ та правила, які в ньому існують.

Коли брати до уваги навіть кількісний показник – тобто кількість появи жінок та чоловіків, наприклад, у вечірніх блоках інформаційних випусків чотирьох загальнонаціональних каналів – УТ-1, «1+1», Інтер, ICTV, то картина, за даними дослідження, проведеного Програмою розвитку ООН в 2005 році, має такий вигляд: у випуски теленовин жінки потрапляють у 7,5 разів менше,

ніж чоловіки. При цьому новини державного телеканалу УТ-1 майже на 94% представлені іменами чоловіків, а кількість згадувань жінок в інформаційних програмах цього телеканалу натомість становить близько 6%, тобто останні згадуються у 15,5 разів рідше, ніж чоловіки.

Що ж до бізнес-новин, то жінки в інформаційних блоках провідних телепрограм інколи бувають присутні як підприємці зі сфери модельного бізнесу чи сфери послуг. Експертні коментарі щодо глобальніших проблем, бюджетного процесу, податкової та фінансової ситуації, валютних курсових коливань, ситуації на енергетичному ринку представлені переважно чоловіками. З іншого боку, в новинах із соціальної сфери, зі сфери освіти у коментарях та відеоряді домінують жінки.

Влада і гендер.

Участь жінок і можливість їх самореалізації в суспільно-політичному житті є обов'язковою умовою демократичного розвитку будь-якої країни. Однак до цього часу складно знайти сферу настільки обтяжену стереотипами, як політика. Особливо, коли йдеться про участь в неї жінок. Доступ жінок в політику, особливо у велику, в Україні практично закритий. Можливо, жінкам і не потрібно йти в цю «закриту» сферу? Однак, хід історичного розвитку підказує іншу відповідь. Більш ніж 50% людства – це жінки, в Україні кількість жінок також складає близько 52% загальної кількості населення, і було б неправильним відмовитися від потенціалу більшої частини суспільства. Тим більше що в становищі і свідомості жінок за останні десятиріччя відбулися значні зміни: жінки масово працюють, кваліфікація жіночої праці значно підвищилась, як і якість освіти, і праця для жінки перетворилася зі змушеної необхідності в спосіб наповнити своє життя і підвищити його якість... Що ж перешкоджає жінкам у просуванні до владних органів, зокрема в Україні? Дослідники кажуть про такі основні перепони на шляху жінок у владу:

- економічне збіднення в цілому і економічна залежність жінки від чоловіка;
- нерівноправний розподіл сімейних обов'язків;
- занижений соціальний статус жінки;
- недовіра до жінки як політика;
- система соціальних норм (гендерні стереотипи);
- негативний образ жінки-політика, створений ЗМІ;
- відсутність підтримки з боку чоловіків;
- відсутність в суспільстві твердої гендерної політики та збалансованої гендерної свідомості.

Парламентські вибори 2006 року за пропорційною системою за партійними списками показали, що потрапити до владних лав жінці не стало легше. За даними ЦВК, з загальної кількості кандидатів в депутати, які прийняли участь у виборах – 2006 (7595 осіб) 80,90% склали чоловіки і тільки 19,10% – жінки. При цьому загальна тенденція була такою – чим більш «прохідною» була політична сила, тим менш жінок потрапляло в її список, а ті, які потрапили, розташовувались таким чином: 1-2 жінки – в першій п'ятірці,

залишок – переважно в непрохідній частині списку. Це і привело до того, що до Верховної ради потрапило в 2006 році тільки 38 жінок-депутаток – всього 8,5% від загальної кількості депутатського корпусу. Єдине місце, де жінки з чоловіками працювали практично на паритетних умовах – це виборчі комісії. Наприклад, склад окружних виборчих комісій на 52% складався з жінок, а дільничних – на 44%...

І до того часу, поки формування виборчих списків політичних партій буде вестися непрозоро і недемократично, і критерієм для включення до виборчого списку будуть гроші та економічна впливовість, в освічених та кваліфікованих жінок буде мало шансів потрапити до владних лав. Загальний принцип залишається незмінним – чим вище рівень ради, тим менше в ній жінок, чим більше повноважень у ради – тим менше в ній жінок. А це тягне за собою багато проблем, наприклад, відсутність належної депутатської уваги до вирішення соціальних проблем – на цій проблематиці традиційно фокусуються саме жінки-депутатки...

Міжнародні зобов'язання України.

Державна політика України стосовно гендерної рівності базується на таких міжнародних документах та договорах, як:

- Загальна декларація прав людини (1948 р.).
- Європейська конвенція про захист прав і основних свобод людини (1950 р.).
- Міжнародний пакт ООН про громадянські і політичні права (1966 р.).
- Міжнародний пакт ООН про економічні, соціальні і політичні права (1966 р.).
- Віденська декларація прав людини (1993 р.).
- Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок.
- Конвенція про ліквідацію насильства щодо жінок.
- Пекінська декларація і платформа дій і інші підсумкові документи, прийняті на IV Всесвітній конференції про стан жінок «Дії в інтересах рівності, розвитку і миру» (Пекін, 1995 р.).
- 53 з 183 Конвенцій, прийнятих Міжнародною організацією праці.
- Міжнародна Конвенція № 156 права працюючих з сімейними обов'язками.
- Декларація тисячоріччя ООН, затверджена резолюцією Генеральної асамблеї в вересні 2000 року.
- Конвенція ООН про права дитини і 2 факультативних протоколи до неї.
- Конвенція ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок є своєрідним Біллем про права жінок, в якому сформульовані міжнародні стандарти відносно дотримування рівних прав чоловіків та жінок. До липня 1988 року Конвенцію ратифіковано чи приєдналися до неї 94 держави (в тому числі і Україна в 1980 р.), що поклало на них зобов'язання проводити політику

подолання дискримінації щодо жінок і інформувати Комітет ООН по ліквідації дискримінації жінок (CEDAW) про хід реалізації такої політики.

На виконання положень Конвенції Україна приєдналася до таких міжнародних документів:

- в 2000 р. була підписана Конвенція проти транснаціональної зорганізованої злочинності, а в 2004 році вона була ратифікована разом з 2-ма протоколами, які її доповнюють: Протоколом про попередження і зупинення торгівлі людьми, особливо жінками та дітьми, і покарання за неї Протоколом проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря.

- в 2000 р. був підписаний, а в 2003 – ратифікований Факультативний протокол до Конвенції ООН про ліквідацію усіх форм дискримінації стосовно жінок;

- в 2003 р. Україна як країна-учасниця ООН, зобов'язалась до 2015 р. виконати проголошені Декларацією Тисячоліття ООН «Цілі тисячоліття», 6-ий пункт, яких присвячений рівності прав жінок та чоловіків. Зокрема, в аналітичній доповіді «Цілі Розвитку Тисячоліття: Україна», яка передана Президентом України генеральному секретарю ООН 23 вересня 2003 р. під час 58-ої Асамблеї ООН, ставиться мета викорінювання гендерної нерівності на всіх освітніх рівнях, а також визначаються додаткові планові показники зайнятості серед жінок і пропорціональної участі жінок в роботі виборних і представничих органів;

- 21 лютого 2005 р. Україна підписала План дій «Україна – Євросоюз. Європейська політика сусідства», п. 9 якого спрямований на забезпечення рівноправ'я статей в Україні;

- 7 листопада 2005 р. Україна підписала Європейську конвенцію з питань протидії торгівлі людьми, в розробці якої прийняла активну участь.

Як член ООН Україна прийняла на себе зобов'язання виконувати усі ратифіковані нею міжнародні угоди стосовно прав людини. Відповідно до положень Закону України «Про дію міжнародних договорів на території України» 1991 р. і статті 9 Конституції України 1996 р., усі ратифіковані Україною міжнародні угоди автоматично стають частиною національного законодавства. Проте, у своїх Заключних рекомендаціях за результатом розгляду П'ятої періодичної доповіді України Комітет з прав людини виразив свою стурбованість тим фактом, що міжнародні угоди дотепер займають недостатньо високе місце в правовій ієрархії України, і відзначає, що стандарти, викладені в цих документах, не обов'язково мають пріоритет над нерідко суперечливим національним законодавством.

У 2003 р., виконуючи рекомендації Комітету Конвенції з ліквідації дискримінації жінок, Україна ратифікувала Факультативний протокол до Жіночої конвенції, що наділяє Комітет правом приймати індивідуальні скарги й відповідно реагувати на них, так само як і проводити розслідування у випадках, коли, можливо, мають місце серйозні чи систематичні порушення Жіночої конвенції. Ця обставина уможливила захист прав жінок на міжнародному рівні при вичерпанні всіх національних засобів.

Українське законодавство з утвердження гендерної рівності

Українська правова база по забезпеченню рівних прав і можливостей жінок та чоловіків знаходиться в стадії формування. За останні роки в законодавчому забезпеченні рівності статей в Україні відбулися значні зрушення, а саме:

2001 рік:

- 18.01.2001 р. Президентом України був підписаний Указ № 20/2001 «Про додаткові заходи щодо запобігання зникненню людей, удосконалення взаємодії правоохоронних та інших органів виконавчої влади в їх розшуку».

- 22.03.2001 р. Верховна Рада прийняла Закон України «Про внесення змін в Закон України «Про державну допомогу сім'ям з дітьми», який вступив в законну силу з 1 січня 2002 р. Цим законом встановлено, що право на державну допомогу в зв'язку з вагітністю та пологами мають всі жінки (в тому числі неповнолітні), не застраховані в системі обов'язкового державного соціального страхування.

- Квітень 2001 р. Верховна Рада прийняла новий Кримінальний кодекс України, який вступив в силу 1 вересня 2001 року, в якому утримуються принципово нові статті відносно жінок, зокрема в ньому було дано визначення торгівлі людьми і покарання за цей злочин.

- 25.04.2001 р. Президентом України був підписаний Указ «Про підвищення соціального статусу жінок в Україні». Відповідно до Указу, одним з головних напрямків реалізації державної політики відносно жінок є створення більш сприятливих умов для забезпечення жінкам рівних з чоловіками можливостей приймати участь в політичному та суспільному житті держави.

- 06.05.2001 р. Постановою Кабінету Міністрів України затверджений Національний план дій по покращенню становища жінок і сприянню введенню гендерної рівності в суспільстві на 2001-2005 рр.

- 15.11.2001 р. Був прийнятий Закон України «Про попередження насильства у сім'ї», який визначив правові та організаційні засади попередження насильства в сім'ї, органи та установи, які є відповідальними за проведення заходів по попередженню сімейного насильства.

2002 рік:

- 05.06.2002 р. Була затверджена Комплексна програма попередження торгівлі людьми в Україні на 2002-2005 рр.

- 25.12.2002 р. Постановою Кабінету міністрів України № 1961 була створена Міжвідомча координаційна рада з питань протидії торгівлі людьми як постійний консультативно-дорадчий орган при Уряді України.

2003 рік:

- 26.04.2003 р. Постановою Кабінету Міністрів України № 616 був затверджений Порядок розгляду заяв і повідомлень про вчинення насильства в сім'ї чи реальної загрози його вчинення. Враховуючи те, що більшість потерпілих від сімейного насильства складають жінки та діти, цю Постанову

можна вважати важливим кроком у захисті прав жінок і створенню безпечних умов життя.

- 10.07.2003 р. Відповідно до доручення Прем'єр-міністра України № 14454 державні виконавчі органи всіх рівнів повинні покласти обов'язки по забезпеченню рівності прав жінок та чоловіків на одного зі своїх заступників. Також була введена звітність керівників центральних і місцевих органів виконавчої влади про проведену роботу в цій сфері і персональної відповідальності за невиконання обов'язків по забезпеченню гендерної рівності.

2004 рік:

- 04.02.2004 р. Прийнятий Закон України «Про ратифікацію Конвенції ООН против транснаціональної організованої злочинності і протоколів, які її доповнюють».

- 29.06.2004 р. Постановою Верховної Ради України № 1904-IV схвалені Рекомендації парламентських слухань «Становище жінок в Україні: реалії та перспективи», під час яких було піднято багато питань про реальний стан гендерних проблем в Україні, причини кризового становища жінок у багатьох сферах суспільного життя, рішення ключових питань в сфері гендерної рівності.

- 09.09.2004 р. Наказом Міністерства юстиції «Про затвердження Методичних рекомендацій по здійсненню гендерно-правової експертизи нормативно-правових актів» встановлений механізм приведення законодавства України у відповідність з міжнародними правовими документами.

2005 рік

- 16.06.2005 р. Законом України «Про внесення змін в деякі закони України стосовно пенсійного забезпечення багатодітних матерів» № 2658 багатодітним матерям, які виховали дітей до 6-річного віку (раніше — до 8-річного), передбачено призначення пенсії за особливі заслуги, а також дострокове призначення пенсії по віку.

- 08.09.2005 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», який набув чинності в січні 2006 року. Закон був прийнятий з врахуванням вимог та рекомендацій ООН, ради Європи, інших міжнародних організацій. Метою закону є досягнення паритетного положення жінок і чоловіків у всіх сферах суспільного життя шляхом правового забезпечення рівних прав і можливостей статей, ліквідації гендерної дискримінації і введення спеціальних тимчасових заходів, направлених на усунення дисбалансу між можливостями жінок та чоловіків у реалізації рівних прав, наданих Конституцією і законами України.

2006 рік

- 12.01.2006 р. Верховною Радою України був прийнятий Закон України «Про внесення змін в Кримінальний кодекс України відносно удосконалення відповідальності за торгівлю людьми і втягування у зайняття проституцією», відповідно до якого санкції статей 149 і 303 були підвищені за злочини, пов'язані з торгівлею людьми.

- 12.04.2006 р. Прийнята Постанова Кабінету Міністрів України «Про проведення гендерно-правової експертизи». Проведення експертизи має

виявити дисбаланс, який існує в формуванні керівного складу в центральних органах виконавчої влади.

- 05.04.2006 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 188-г схвалена концепція державної програми протидії торгівлі людьми на 2006-2010 рр.

- 27.04.2006 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України № 244-г схвалена Концепція державної програми «Репродуктивне здоров'я нації на 2006-2010 рр.», одним з пріоритетів якої є підтримка молодих матерів.

- 05.07.2006 р. Розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено «Концепцію Державної програми по утвердженню гендерної рівності в українському суспільстві на 2006-2010 рр».

Як вважають експерти з гендерних питань, для подолання існуючих в Україні гендерних проблем необхідно: провести інвентаризацію діючих законів та підзаконних актів на підставі гендерних експертиз; випрацювати специфічні антидискримінаційні принципи та правові норми; враховувати гендерний фактор при розгляді кожного законопроекту; створити кваліфікований громадський орган для проведення гендерної експертизи як діючих законів, так і нових законопроектів.

Словник гендерних термінів

Андрогінія – поєднання в індивіді маскулінних і фемінних рис. Андрогінна особистість вбирає в себе все краще з обох статевих ролей.

Гендер (лат. gender – «рід») – стать як соціальне поняття та явище, яке підкреслює соціокультурну причину міжстатевих відмінностей; різновид ідеологічних відносин. Сьогодні під гендером розуміється сучасна концепція рівності і партнерства статей, нова культура їх взаємовідносин на основі творчої взаємодії.

Гендерна асиметрія – відсутність гендерного балансу (наприклад, у владі, в освіті, в економіці і т.д.) на користь чоловіків чи жінок.

Гендерна гармонія – ідеальний стан сім'ї, сфери діяльності, суспільства, в яких враховані біосоціальні інтереси і цінності статей і відсутня гендерна асиметрія; повна самореалізація обох статей в сім'ї і суспільстві.

Гендерна дисфорія – (розлад гендерної ідентичності) – стан, коли людина не може прийняти свій гендерний статус чоловіка чи жінки і відчуває гостру незадоволеність ним.

Гендерна ідентичність – базова структура соціальної ідентичності, яка характеризує людину (індивіда) з точки зору її приналежності до чоловічої чи жіночої групи, при чому найбільшого значення має те, як людина сама себе категоризує. Але визнання і використання категоризації себе за ознакою статі залежить не тільки від індивідуального вибору, скільки біологічно обумовлено і соціально примусово.

Гендерна культура – погляд на всі грані життя через призму гендерних цінностей і відповідних їм потреб, інтересів і форм діяльності. Гендерна культура не може існувати в умовах панування патріархальних цінностей, дозволяючих пригнічення однієї статі іншою. Вона передбачає гармонізацію

відносин чоловіків і жінок в суспільстві, відображає прагнення суспільства до вирівнювання статусів двох його складових.

Гендерна політика – низка взаємопов'язаних мироприємств, направлених на вирішення гендерних проблем і досягнення гендерної рівності. Державна політика як основа гендерного миру, шлях європейської інтеграції держав в світовий гендерний простір.

Гендерна проблематика – сукупність гендерних проблем, рішення яких передбачає всебічне використання гендерної ідеології.

Гендерна рівність – рівність жінок і чоловіків в можливостях соціального життя і самореалізації. Вона відображає біосоціальні відмінності статей, тобто рівність чоловіків і жінок при позитивній нерівності з ними.

Гендерна соціалізація – засвоєння культурних взірців в сфері відносин статі, стереотипів статевої поведінки, притаманних сім'ї, нації, релігії, епосі, на основі яких формується уявлення людини про своє призначення як особистості.

Гендерний підхід – методологія розгляду всіх соціальних проблем з позицій забезпечення рівних можливостей для чоловіків і жінок.

Гендерні дослідження – наукові міждисциплінарні дослідження – культурологічні, соціологічні, філософські, історичні, політичні, психологічні, мистецтвознавчі та ін., метою яких є всебічне теоретичне вивчення соціальних взаємовідносин чоловіків і жінок на основі гендерного підходу, їхньої історичної трансформації і перспектив розвитку, а також – практичне конструювання всебічних взаємовідносин.

Гендерні питання – питання, що стосуються створення рівних можливостей для жінок і чоловіків з метою розкриття їхнього потенціалу і задоволення соціально-особистісних потреб.

Гендерні проблеми – біосоціальні проблеми гендерних відносин чоловіків і жінок, потребуючі вирішення, дослідження.

Гендерні ролі – соціально очікувана поведінка чоловіків і жінок, пов'язана з їхнім соціальним статусом в певних культурних, соціально-економічних і політичних умовах.

Гендерні стереотипи – стійкі, повторювані, загальноприйняті уявлення про роль і місце жінок і чоловіків в суспільстві.

Гендерні цінності – цінності, пов'язані з рівними можливостями людей в усіх сферах їхньої самореалізації (наприклад, свобода, права, рівність).

Гендерологія (лат. gender – «рід» і logos – «наука») – наука про такі конструкції культури як жіноче і чоловіче.

Жіноча ідентичність – категоризація себе як представниці жіночої соціальної групи і відтворення гендерно обумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій.

Маскулінність (лат. masculinus – «чоловічий») – чоловіче начало; визначення, що підкреслює ієрархічний принцип організації соціума з пануючим чоловічим положенням. Перевага чоловічих ознак в людині, культурі, суспільних відносинах.

Матріархат – лад, який характеризується жіночим родом, ведучою роллю жінки в господарському житті і в системі кровнородинних стосунків.

Мачізм (ісп. macho – «самець») – означає не лише статеву приналежність, а також артикулює всі додаткові визначення, які вживаються поряд з ним і вважаються чоловічими: агресивність, жорстокість, твердість, міцність, брутальність, грубість, сила (асоціюється з розвинутою мускулатурою), енергійність, демонстрація вольового компоненту, сексуальна міць.

Патріархат – лад, який характеризується батьківським родом, в якому чоловік займає пануюче положення.

Патріархальний – принцип архаїчної організації суспільства, який походить з історичної перспективи і передбачає нерівність і жорстку регламентацію статоворольових відносин, в якому чоловік займає пануюче положення.

Сексизм – ідеологія і практика дискримінації людей за ознакою статі. Вона заснована на установках і переконаннях, у відповідності з якими жінкам або чоловікам неправдиво приписуються (чи заперечуються) певні якості.

Суфражизм (англ. suffrage – «право голоса») – рух за юридичну рівність, за отримання жінками виборчих прав.

Фемінізм (лат. femina – «жінка») – 1) широкий суспільний рух за права жінок, що має тривалий історичний досвід; 2) комплекс соціально – філософських, соціологічних, психологічних, культурологічних теорій, аналізуючих ситуацію жінки в суспільстві.

Фемінність – жіноче начало; перевага жіночих рис в людині, культурі, суспільних відносинах.

Чоловіча ідентичність – категоризація себе як представника чоловічої соціальної групи і відтворення гендерно обумовлених ролей, диспозицій, самопрезентацій.

Підготовлено управлінням з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю обласної державної адміністрації.